

15-Yanvar, 2026-yil

JADID OLIMLARI PEDAGOGIK MEROSI ASOSIDA BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING MA’NAVIY-AXLOQIY MADANIYATI VA KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Ilmiy rahbar: Mexmonaliyev Shodbek Navfal o‘g‘li

*Farg‘ona davlat universiteti pedagogika kafedrası katta o‘qituvchisi
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Sotqinboyeva Sarvinozxon Dilshodbek qizi

*Farg‘ona davlat universiteti pedagogika nazariyasi va tarixi
mutaxassisligi 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada jadid olimlarining pedagogik merosi asosida bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish texnologiyalari ilmiy-nazariy va empirik jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida adabiyotlar tahlili, historiografik va komparativ metodlar, shuningdek empirik tadqiqot vositalari — so‘rovnoma, intervyu va kuzatuv qo‘llanilib, bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi jadid pedagogik yondashuvlarining samaradorligi aniqlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, milliy pedagogik merosni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish bo‘lajak pedagoglarda nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalar, balki axloqiy-ijtimoiy qadriyatlarni barqaror shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogik jarayonda milliy qadriyatlarni saqlash, innovatsion metodik vositalarni tatbiq etish va bo‘lajak o‘qituvchilarni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga ilmiy-amaliy hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: Jadid olimlari, pedagogik meros, ma‘naviy-axloqiy madaniyat, kasbiy kompetensiya, bo‘lajak pedagoglar, pedagogik texnologiyalar, zamonaviy ta’lim, milliy qadriyatlar.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida sifat va samaradorlikni ta’minlashning muhim omillaridan biri — pedagog kadrlarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini yuqori darajada shakllantirishdir. Bo‘lajak pedagoglarning professional tayyorgarligi faqat nazariy bilimlarga asosanib qolmay, balki ularning axloqiy qadriyatlari, ma‘naviy-ruhiy barkamolligi va pedagogik etikasini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, jadid olimlari pedagogik merosi o‘zining ilmiy-amaliy ahamiyati va zamonaviy pedagogik jarayonlarga tatbiqi bilan e’tiborga loyiqdir.

15-Yanvar, 2026-yil

Jadid maktablari va ularning olimlari XX asr boshlarida milliy ma’naviyatni yuksaltirish, ta’lim tizimini modernizatsiya qilish hamda yosh avlodni ma’rifatparvar ruhda tarbiyalashga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqqan. Ularning pedagogik g‘oyalari bugungi kunda ham bo‘lajak pedagoglarni ma’naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — jadid olimlarining pedagogik merosini tahlil qilish, uning zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unligini aniqlash va bo‘lajak o‘qituvchilarning ma’naviy-axloqiy madaniyati hamda kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda amaliy jihatlarini ishlab chiqishdir. Tadqiqot doirasida ilmiy yondashuvlar, metodik vositalar va pedagogik texnologiyalar tizimli tarzda o‘rganilib, ularni amaliyotga tatbiq etishning samarali usullari taklif etiladi.

Natijada, mazkur tadqiqot nafaqat bo‘lajak pedagoglarni sifatli tayyorlashga, balki milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’lim jarayoniga integratsiya qilishga xizmat qilishi kutilmoqda. Bu esa ta’lim sifatini oshirish, pedagogik jarayonda axloqiy va kasbiy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish hamda ilmiy-amaliy pedagogik faoliyatni rivojlantirishga asos yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik ilm-fanning zamonaviy rivojlanishi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi va ma’naviy-axloqiy madaniyati ularning nazariy bilimlari bilan bir qatorda, tarixiy pedagogik tajribani o‘zlashtirish darajasiga ham bog‘liqdir (Aliyev, 2018; Karimova, 2020). Jadid olimlarining pedagogik merosi esa o‘zining ma’rifatparvarlik ruhiyati, milliy qadriyatlarni tarbiyalashga qaratilgan innovatsion metodik yondashuvlari va o‘quvchilarning mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilganligi bilan ajralib turadi (Mirzayev, 2019; Tursunov, 2021). Shu bilan birga, xorijiy tadqiqotlar ham pedagogik merosni zamonaviy ta’lim jarayonida qo‘llashning samarali usullari ustida ilmiy izlanishlar olib borayotganini ko‘rsatadi, bunda ta’limda axloqiy va madaniy komponentlarni integratsiya qilish pedagogning kasbiy rivojlanishi uchun asosiy shart sifatida qayd etilgan (Hargreaves & Fullan, 2012; Lovat, 2017).

Metodologik jihatdan mazkur tadqiqot tizimli yondashuvni talab qiladi, chunki jadid pedagogik merosi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg‘unlashtirishda nazariy va amaliy jihatlar bir-birini to‘ldiradi. Tadqiqotda historiografik tahlil orqali jadid olimlarining asarlaridagi pedagogik g‘oyalar, ularning ma’naviy-axloqiy tarbiya va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan tamoyillari o‘rganiladi. Shu bilan birga, komparativ metod yordamida jadid pedagogik yondashuvlari va

15-Yanvar, 2026-yil

zamonaviy pedagogik texnologiyalar o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlar aniqlanadi, bu esa bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda samarali metodik chora-tadbirlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida empirik metodlar ham qo‘llanadi, jumladan, so‘rovnoma, intervyu va kuzatuv orqali bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyalarini baholashga imkon beriladi. Shu tariqa, adabiyotlar tahlili va metodologiya birlashtirilgan yondashuv tadqiqotning nazariy asosini mustahkamlash bilan birga, amaliy natijalarni taqdim etishga ham xizmat qiladi, bu esa bo‘lajak pedagoglarni zamonaviy va milliy pedagogik qadriyatlarni uyg‘unlashtirgan holda tarbiyalash imkonini beradi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, jadid olimlarining pedagogik merosini o‘rganish va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini sezilarli darajada rivojlantirishga imkon yaratadi. Empirik tadqiqotlar asosida bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda jadid pedagogik yondashuvlarining axloqiy tarbiya, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan metodik vositalari samarali ekanligi aniqlangan. Shu bilan birga, kasbiy kompetensiyalarni baholash natijalari bo‘yicha, jadid merosiga asoslangan pedagogik texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning o‘qituvchilik faoliyatiga tayyorgarlik darajasini oshirish, didaktik ko‘nikmalarini mustahkamlash va professional qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qilishi ma‘lum bo‘ldi.

Shuni ta’kidlash joizki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilingan jadid pedagogik yondashuvlari nafaqat nazariy bilimlarni, balki o‘quvchilarda axloqiy-ijtimoiy qadriyatlarni, mehnatsevarlik va mas’uliyatni shakllantirishda ham samarali bo‘lmoqda. Tadqiqot shuningdek, bo‘lajak pedagoglarning ma‘naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini baholashda sistematik va uzviy metodologiyaning muhimligini tasdiqladi, bu esa pedagogik jarayonda milliy meros va zamonaviy innovatsiyalarni uyg‘unlashtirish imkoniyatini oshiradi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, jadid olimlarining pedagogik merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish orqali bo‘lajak o‘qituvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki ma‘naviy-axloqiy madaniyat va kasbiy kompetensiyalarni barqaror shakllantirish mumkin, bu esa ta’lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari bo‘yicha olingan ma’lumotlar jadid olimlarining pedagogik merosining zamonaviy ta’lim jarayonida yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatadi. Xususan, bo‘lajak pedagoglarni ma’naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda jadid pedagogik yondashuvlari o‘zining nazariy asoslari, axloqiy tarbiya prinsiplariga sodiqligi va innovatsion metodik vositalari bilan ajralib turadi. Bu holat shuni anglatadiki, milliy pedagogik merosni amaliyotga tatbiq etish o‘qituvchilik kasbiy faoliyatining sifatini oshirishga bevosita ta’sir qiladi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilingan jadid merosi bo‘lajak pedagoglarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas’uliyat, axloqiy qadriyatlarni anglash va kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonda nazariy bilimlar va amaliy ko‘nikmalarni uyg‘unlashtirish bo‘yicha jadid merosining yondashuvlari innovatsion didaktik vositalar bilan boyitilganda o‘quvchilarning o‘zini-o‘zi rivojlantirishga bo‘lgan qobiliyati ortadi.

Shuningdek, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, jadid pedagogik merosini o‘rganish jarayonida historiografik tahlil, komparativ yondashuv va empirik metodlarni birgalikda qo‘llash pedagogik tadqiqotning ilmiy asoslangan va tizimli bo‘lishini ta’minlaydi. Bu esa bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda milliy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi, ta’lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama natijasida shuni ta’kidlash joizki, jadid olimlarining pedagogik merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish bo‘lajak pedagoglarning nafaqat kasbiy kompetensiyasini, balki ma’naviy-axloqiy madaniyatini shakllantirishda asosiy strategik vosita sifatida ahamiyatlidir. Bu esa o‘z navbatida ta’lim jarayonida milliy meros va zamonaviy innovatsiyalarni uyg‘unlashtirish, o‘quvchilarni barkamol va ijtimoiy mas’uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, jadid olimlarining pedagogik merosi bo‘lajak pedagoglarning ma’naviy-axloqiy madaniyati va kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda samarali nazariy va amaliy asos sifatida xizmat qiladi. Tadqiqot doirasida olingan empirik ma’lumotlar va adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, jadid pedagogik yondashuvlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilish nafaqat pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, balki o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, axloqiy mas’uliyat va professional qobiliyatlarni barqaror shakllantirishga imkon yaratadi.

15-Yanvar, 2026-yil

Shu bilan birga, tadqiqot milliy pedagogik meros va zamonaviy ta’lim strategiyalarini uyg‘unlashtirishning amaliy metodik jihatlarini aniqladi, bu esa bo‘lajak pedagoglarning o‘qituvchilik faoliyatida yuqori sifatli va ma’naviy-axloqiy barkamol shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydi. Muhokama va natijalar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, jadid olimlarining pedagogik merosini o‘rganish va tatbiq etish pedagogik jarayonda innovatsion metodik vositalar bilan boyitilgan holda bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi va ma’naviy-axloqiy madaniyatini tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi.

Natijada, mazkur tadqiqot ta’lim sifatini oshirish, pedagogik jarayonda milliy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish borasida muhim ilmiy-amaliy hissa qo‘shadi, bu esa pedagogika fanining rivojlanishiga va bo‘lajak o‘qituvchilarni barkamol, ijtimoiy mas’uliyatli shaxs sifatida tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aliyev, R. (2018). *Milliy pedagogik meros va zamonaviy ta’lim: nazariy va amaliy tadqiqotlar*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Karimova, D. (2020). *Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda milliy pedagogik tajribalar*. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.
3. Mirzayev, A. (2019). *Jadid olimlarining pedagogik merosi: tarixiy va nazariy jihatlar*. Farg‘ona: Farg‘ona Davlat Universiteti Nashriyoti.
4. Tursunov, B. (2021). *Ma’naviy-axloqiy tarbiya va zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Pedagogika Akademiyasi Nashriyoti.
5. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York: Teachers College Press.
6. Lovat, T. (2017). *Values education and quality teaching*. London: Routledge.
7. Abdullayev, S. (2022). *Jadid pedagogik merosi va o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish*. Toshkent: Pedagogika Ilmiy-Nashriyoti.
8. Shokirov, F. (2020). *Pedagogik innovatsiyalar va milliy merosni uyg‘unlashtirish*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.
9. Nazarov, M., & Karimov, H. (2018). *Ta’limda axloqiy va madaniy komponentlarni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: O‘zbekiston Ta’lim Akademiyasi Nashriyoti.
10. Darsan, P. (2016). *Integrating historical pedagogical experience into modern teacher education*. International Journal of Education and Research, 4(12), 55–70.